

Яким був давньоруський Львів?

Лариса МАРЧУК

Стало модним приїздити на вихідні до Львова. Туристи з усієї України та Європи ходять містом, з цікавістю оглядають його пам'ятки. Відомо, що Львів був заснований у 1256 році, ще за княжих часів. Однак в основній історичній частині міста, зокрема на площі Ринок і прилеглих до неї вуличках, можна побачити таблички «Пам'ятка архітектури» XVI–XVII століття. А де ж споруди, побудовані до XVI століття? Що тут діялося упродовж 300 років? Про давньоруський княжий Львів журналу «Віче» розповіли історик Іван СВАРНИК і археолог Юрій ЛУКОМСЬКИЙ (на знімку ліворуч).

58

Спантеличений турист

– На мою думку, турист, який потрапляє до Львова і щиро цікавиться історією цього міста, є дещо спантеличеним, – вважає історик, голова археографічної комісії НТШ Іван Сварник. – Бо йому називають дату заснування міста руським королем Данилом і тут-таки показують архітектурні споруди Львова, починаючи з XVI століття, оминаючи 300-літню історію княжого міста.

Львів заснований в ущелині серед багатовікових лісів, рештки яких сьогодні можна споглядати, їдучи трасою на Винники. Ця земля привабила перших поселенців багатством

природних ресурсів, зокрема деревом, з якого люди майстрували собі житло. Львівські археологи датують V і VI століттями появу тут перших поселень, бо вони відкрили культурний шар, який належить до перших давньослов'янських культур. Ознаками міського життя на цих теренах, вважають дослідники, є розкопки ремісничих поселень VIII–IX століть, де працювали чинбарі, які займалися вичинкою шкіри, кушніри, котрі її обробляли, а також гончарі, ювеліри. Поселенці зводили собі житло з дерева, а з каменю викладали культові споруди. А дерев'яно-

земляними фортифікаційними укріпленнями захищали своє поселення. Збереглися в літописі слова хана Батия до Данила Галицького, в якому він звертався до нього з вимогою «розметати укріплення» Львова, яким на той час було обнесене місто. У польських хроніках чітко вказана дата – 1340 рік, коли польський король Казимир спалив обидва дерев'яні замки – Високий і Низький. Зрозуміло, що там знаходилися і були безповоротно втрачені княжі документи – виняткові історичні свідчення епохи процвітання Руського королівства.

Руське королівство

– Саме так називалося князівство короля Данила, а згодом його сина Лева, пізніше – Юрія I, словом, цілої династії князів. Останнім правителем був Болеслав Юрій XI. Це було Руське королівство. І воно ніколи не називалося Галицько-Волинським князівством. Бо цей термін є кабінетним, який «сконструювали» радянські історики і ввели його у шкільні підручники з історії. І Данило, і Лев, і Юрій I особисто запрошували до Руського королівства

іноземних колоністів – німців, богемців (чехів), угрів, вірмен. Завдяки цим поселенцям князі зсереднювали місто, будували міські осередки і робили опору в боротьбі з боярством, яке постійно бунтувало – провокувало громадянські війни, вигнання чи вбивства князів або ж запрошувало іноземних правителів. Містяни розвивали ремесла і торгівлю. Німецькі зброярі вносили технічні новинки, і місто набувало європейського характеру – тому Ринок походить від німецького слова *ring* – «перстень», яке трансформувалося у «ринок», дивовижна споруда Ратуші від німецького *rath haus* – «дім ради», а бруківка під нашими ногами – теж від німецького *bruk* – «камінь». Це є свідченням німецького впливу на історію міста. Вірмени принесли майстерність обробки шкіри, ювелірних виробів, а також вправність у веденні торгівлі. Вони також перші привезли сюди східні

товари, і вже на каталонських картах XIV століття Львів відомий як торговий центр – Львів Великий. Саме завдяки торгівлі місто збагачувалося і укріплювалося, приваблювало нових мешканців. До перших поселенців долучилися народи з інших європейських країн – молдавани, греки, італійці, шотландці, євреї. У княжі часи в місті проживали татари, була навіть Татарська брама. А нинішню вулицю Краківську називали Татарською. У XII–XIII століттях Руське королівство було розвиненим, передовим і мілітарним, його володіння сягали Чорного моря і нинішнього Закарпаття, – наголошує Іван Сварник.

І володарі багатьох європейських держав прагнули породичатися з княжими нащадками, аби забезпечити себе від нападу руських князів. Про це є свідчення іноземних хронік. Як вважають історики, найбільшої могутності Руська держава досягла до 1300 року за Юрія I. На жаль, ми маємо обмаль інформації з іноземних хронік та археологічних джерел, оскільки основні архіви про розвиток ремесел, грамотності, ведення війн – усе це було зафіксовано в літописних архівних джерелах князівства, знищених під час пожежі Низького і Високого замків.

Вулиця Краківська

Голубий браслет із княжого Львова

Археолог Юрій Лукомський копає Львів вже не одне десятиліття. І він не має жодних сумнівів, що Львів – давньоруський. В істориків є багато аргументів, чому роком заснування міста вважається 1256-й, однак Юрій Лукомський переносить цю дату на 10 років раніше. Про це також кажуть професор Леонтій Войтович, дослідник письмових джерел Ярослав Книш, історик Іван Паславський.

– Ми маємо у Львові археологічні знахідки IV, V, VI століть, які є тим матеріалом, що дозволяє говорити про перших поселенців на березі Полтви. У 1992 році на місці сучасного ринку «Добробут» під час археологічних розкопок виявили кераміку VIII–IX століть, а також матеріали X–XIII століть, які свідчать, що тут вже було розвинене ремісниче поселення, – розповів Юрій Лукомський. – У радянські 70-ті відомий дослідник Іван Могитич на Високому Замку розкопав круглу вежу, оборонні укріплення княжого періоду, археологи знайшли хрестики, кераміку. Однак, коли я переглядав ілюстративний матеріал цих розкопок, у мене виникло багато сумнівів, бо фотографії того періоду не дають підстав вважати, що виявлено круглу вежу, частокіл оборонних стін. Я схильний думати, що бажане видавали за дійсне. Вважаю, необхідно провести нові археологічні дослідження. І хоч на такі розкопки потрібні кошти, проте я вірю, що ми на порозі великих історичних знахідок і відкриттів.

Попри оптимістичний прогноз, Юрій Лукомський має свій погляд на розвиток археології в місті. Біз-

Храм Петра і Павла

нес наступає і гальмує прагнення й устремління дослідників та науковців більше дізнатися та зберегти історичний Львів. Усі бізнес-проекти, які з'являються в тій частині Львова, що охороняється ЮНЕСКО, не витримують критики. Бо рятівну археологічну службу, котра діє в Інституті українознавства імені І. Крип'якевича, місцева влада ставить до відома або запізно, або ж формально і не прислухається до наукових висновків фахівців.

– Перед тим, як щось розбирати чи будувати у старому місті, необхідно погоджувати проекти з археологами – це закон, якого мають дотримуватися всі, – розповідає вчений. – Але не так сталося з об'єктом на вулиці Федорова: інвестор прийшов сюди з готовим проектом, коли громадськість протестувала, археологам дозволили копати, однак пам'ятка була знищена, й сьогодні проблема так і залишається нерозв'язаною – місце обнесене парканом, за яким – викопаний котлован.

На думку Юрія Лукомського, для дослідників за останні десять років лише на площі Ринок втрачено багато історичного матеріалу. Адже коли в будинках XIV–XVII століть тривають ремонти, реконструкції, вичищаються пивниці, вивозиться сміття, то втрачаються і археологічний шар, і артефакти.

– Лише оглянувши внутрішні стіни пивниці, археологи отримують чимало інформації, – запевняє вчений. – Після 1527 року в готичних еле-

ментах підвалів будівничі залишали міжмежевий мур. Завдяки археологічним дослідженням вимальовується певна пляма розкопок, де зафіксовано культурний шар XII століття. Ми вже зробили карту забудови княжих часів. Багато знахідок свідчать про появу давнього поселення на правому березі Полтви до середини споруди Ратуші, а з південного боку від Латинської катедри до храму Петра і Павла. У 2006 році, коли відбувалася реконструкція трамвайної колії, археологи на Катедральній площі виявили культурний шар XII–XIII століття і знайшли хрестинеклопії та голубий скляний браслет княжих часів. Ще один культурний шар давньоруського періоду відкрили на вулиці Лесі Українки та у дворіку Вірменського храму, де знайшли кераміку XII століття.

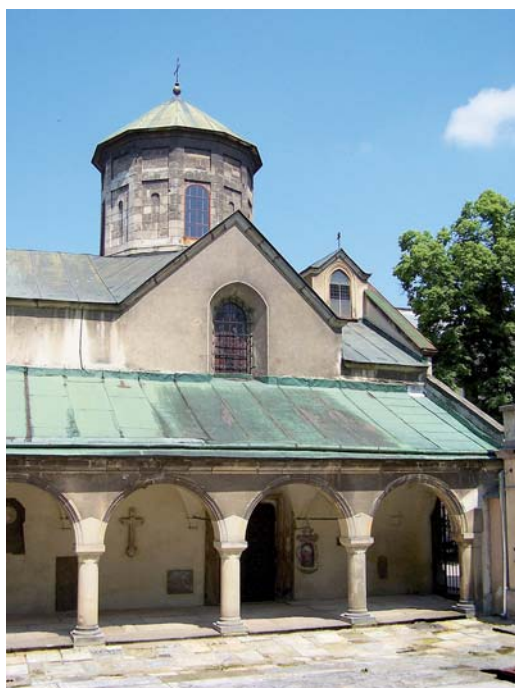
У день археолога, який святкують у серпні, львівські дослідники Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України відкрили виставку своїх наукових здобутків, де були представлені роботи вчених відділу археології. При інституті діє музей археології, де експонується чимало артефактів княжого періоду Львова.

Готична фігурка чоловіка. XV ст.

Дерев'яна миска. XV–XVI ст.

Вірменський храм